

S širšimi epskimi zamahi so zasnovane štiri zgodbe. Trideset dni v vasici miru je krhka in neurejena ljubezenska epizoda iz vojnih dni in najslabši tekst v knjigi. Zaokrožena, dodelana in idejno učinkovito poantirana je novela Kaj je Jeruminici žal. Stara prekmurska ženica, ki se mora ven in ven obtoževati pregrehe nad ubogim hlapčičem, sodi med najboljše Godinove portrete, njena zgodba pa bi zaslužila podrobno, samostojno obdelavo. V noveli, ki je zbirki posodila naslov, je največ dogajanja, vendar je Godina fabulistično nemoč izpričal z nerodno motivacijo zapleta. Zanimiva postava v tej noveli je predvsem ljubosumni Peter in značilno je, da se je Godina kolikor se je le dalo izognil ravno njegovi protislovij polni naravi. Ob psihološko globlje zastavljenem Petrovem liku bi lahko mirne duše izostal humani zdravniki alias avtor, ki zdaj vsem skupaj podeli odvezo; Peter bi znal opraviti sam s seboj in svojo vestjo. Čreta je v knjigi najboljši tekst. Godina se je v tej nenavadni zgodbi suvereno spoprijel z elementarnim življenjem in najgloblje prodril v skrivnostne labirinte njegove dialektike. Slabo je osvetlil Bencikov lik, predvsem pa bi bil dolžan do kraja izpeljati in razjasniti odnos Zefe do zakonolomnega moža, saj se je s tem, da se je po njegovi smrti enako pregrešila, njena moralna pozicija docela spremenila. Z družbenim ozadjem Godina pravzaprav ni vedel kaj početi in ga je uporabil zgolj za motivacijo moralnega konflikta.

Takšen je torej Ferdo Godina v svojih novih novelističnih tekstih:

prizadevan raziskovalec človekove notranjosti in morale, vernik dobrote in poštenosti, vztrajen znanilec človečnosti, zamišljen izpovedovalec tihih bolečin, lirični slikar prekmurske ravnine, nežen, čustven, topel,

hkrati pa nekoliko začuden in premalo vznemirjen nad vijugami in vzpetinami človeških poti, premalo radoveden v človekovi bližini, preveč preprost za to nepreprosto življenje, zaupljiv in prizanesljiv in prehitro zadovoljen z napisano besedo. To ga ovira, da ne more svoje človeško lepe snovi izoblikovati v večje in kompaktnjše umetniške organizme.

Mitja Mejak

DANTE, NOVO ŽIVLJENJE

V letu 1292 in 1295 je osemindvajsetletni Dante zbral enaintrideset pesmi (petindvajset sonetov, štiri kancone, eno balado in eno stanco), ki mu jih je navdihnili ljubezen do Beatrice in ki jih je zlagal že od svojega osemnajstega leta, jih s pomočjo komentarja v prozi povezal v celoto in poslal v svet pod naslovom: »*Vita nuova* — Čudežno življenje«.

Ljubljena Beatrice je tedaj že tri leta v grobu, a Dante je še vedno ves prevzet od spominov nanjo. Še več. Zdi se mu, da so se mu šele sedaj, ko je vse vsakdanje in prigodno zabrisal čas, odprle oči za njeno pravo podobo. Beatrice je zanj prelestno bitje angelske lepote, ki je prišla na svet samo zato, da bi ljudje videli čudež božji. Na zemlji se je pomudila le kratek hip, saj tu ni imela kaj početi. Umrla je in posihmal živi v nebesih, kjer ji je Gospod odkazal prostor ob svoji materi, živi pa tudi v srcu poeta, ki jo je ljubil in jo zdaj žalosten objokuje.

Zunanji dogodki, okoli katerih Dante v »*Viti nuovi*« plete zgodbo svoje mladostne ljubezni, so v grobem naslednji: Devet let mu je, ko njegove oči

privikrat uzro Beatrice. Tedaj se začne zanj drugačno, nenavadno, skoraj čudežno življenje. Po devetih letih jo sreča drugič in se vanjo zaljubi. Da pa bi ljudje ne zvedeli, kako je z njim, hlini ljubezen do dveh drugih žensk in njima na čast piše verze. Toda ljudje začno brusiti jezike, Beatrice pa mu odreče »svoj presladki pozdrav, ki je v njem vsa Dantejeva blaženost«. Globoko presunjen sklene, da bo poslej — brez upanja na povračilo — pel le svoji angelski oboževanki na čast. Kmalu zatem umre Beatricin oče, Dante sam pa resno zboli in sanja strašne sanje, ki napovedujejo Beatricino smrt. Beatrice res umre. Nesrečni pesnik toži za njo in jo objokuje. Ne mine pa niti leto dni, ko spet pozabi nanjo in se zaljubi v neko drugo. Zabloda ne traja dolgo. Dante se ové in v počastitev mrtve Beatrice zbere vse pesmi, ki jih je v desetih letih zložil njej na čast, in jih poveže s komentarjem v prozi. Preden pa dá knjigo med ljudi, jo še enkrat prebere in tedaj se mu zazdi, da je tisto, kar je napisal o svoji ljubezni do Beatrice, še vse preveč borno in da sije njena podoba še vse premedlo. Zato sklene, da ne bo o njej ničesar več napisal, dokler ne bo zmozel zapeti o njej tako, kot še nikoli nihče ni zapel o nobeni.

In zapel je, resda čisto drugačno pesem, ki je prav tako dotlej še ni nihče zapel, prečudovito pesem o svoji poti skozi tri kraljestva onstran groba. Na Beatrice pa ni pozabil. Ona je tista milostna gospa, ki poprosi Vergila, naj reši pesnika iz temne goščave, ki je vanjo zabredel; Beatrice spremlja Danteja skozi tretje zagrobno kraljestvo, skozi Raj. In tu se njegova angelska oboževanka, ki ji je kot mlad fant zlagal zaljubljene sonete, na zlatem ozadju mistične nebeške rože poslednjikrat ozre nanj in se mu nasmehne, nato pa se vrne k večnemu studentu blaženosti. Dante je zdaj že tudi sam na pragu smrti, zrel mož, ki je kot izgnanec iz rodnega mesta na dolgih blodnjah izmeril vso bedo človeškega življenja.

Zaradi »Božanske komedije« je Dante — altissimo poeta — dobil častno mesto na najvišjem vrhu poezije, kjer mu komajda stoji ob strani pet, šest drugih poetov. Toda tudi njegova »Vita nuova« ni pozabljena. Res je v njej precejšen davek literarnemu okusu dobe in šole, ki je bil mladi Dante njen prevneti učencec. Res je, da je med zbranimi pesmimi, kjer so pravi biseri srednjeveške italijanske lirike, tudi nekaj manj vrednih, šolsko nespretnih in z vso mogočo sholastično navlako obteženih stihov, res je tudi, da v prozi včasih razpravlja kot najbolj puščobni doktor bogoslovja; vse to je res, a to je v delu postransko. Pod plaščem učenega šolarja, sholastika in mistika, ki ima polno glavo šolske modrosti, Vergila in provansalskih trubadurjev, Aristotela in Tomaža Akvinskega, pod tem plaščem namreč bije vroče fantovsko srce. Ljubezen, ki o njej poje Dante, ima vse značilnosti prve mladeniške ljubezni in je iskrena izpoved tistega, kar se dogaja v pesnikovi notranjosti. To pa ne pomeni le koraka naprej v srednjeveški italijanski liriki in v sami poeziji »sladkega novega stila«, temveč je delu tudi vtisnilo pečat večne mladosti in neminljivosti.

Zdaj imamo končno celotno Dantejevo »Čudežno življenje« tudi v slovenščini. Knjigo je prevedel Ciril Zlobec, izdala pa Cankarjeva založba v Ljubljani.

Za prevod tako zahtevnega dela kakor je Dantejeva »Vita nuova« je poleg poznavanja jezika Dantejevih dni potrebna še izredna tenkovestnost pri postvarjanju njegovega miselnega sveta in tenek posluš za čustveni svet njegove rahlo tkane lirike, vrh vsega pa kajpak še pesniški ustvarjalni talent. (Vrstni

red bi pravzaprav moral biti obraten!) Ko prebiramo Zlobčev prevod »Vite nuove«, nam je dvakrat žal. Podobna dela se namreč tiskajo in izdajajo morda le vsakih petdeset let, s tem prevodom pa že sedaj ne moremo biti zadovoljni; mnoga mesta v prevodu, zlasti prepesnitve Dantejevih verzov in tudi precej odstavkov v prozi pa kaže, da bi bil Ciril Zlobec za naš čas lahko tisti prevajalec, ki bi nam ustrezno poslovenil in prepesnil to Dantejevo mojstrovino.

Kadar govorim o odlikah prevoda, imam v mislih predvsem nekatere prepesnitve Dantejevih sonetov (*Vse misli mi...*, *Ničesar več ne dojmem...*, *Globoko, čisto usmiljenje...*, *O tihi romarji...*), kancon (*Bridkost srca, prepolnega tegob...*, — ta je morda še najbolj prepesnjena —; *Kadar se spomnim...*) in posameznih kitic nekaterih drugih del. Na sploh prevajalcu ni moči odrekati verzifikatorske spretnosti; verz se mu redko zatakne, prisiljenih skovank ni, celo malo nepravilnih rim, le sem in tja kakšna kakofonija, papirnat verz ali banalna proza.

V mnogih primerih pa nas prevajalec močno razočara. Nenadoma mu, bi dejali, Dante ni nič več mar, pa nam začne prodajati kresnice za svetilke, kakor pravijo Italijani, celo tam, kjer bi bila brleča svetilka komaj primerno nadomestilo za sijočo luč Dantejeve poezije. Če Zlobec prevede: »*Donne, ch'avete intelletto d'amore — Žene, ki veste, kak srce boli*«, ali »*Amore e 'l cor gentil sono una cosa — Oba sta eno, Amor in srce*«, ali če dosledno prestavlja *gentile*, *gentilissima* s *prijazen*, *preljubezniva*, potem v zadnjem primeru ne pozna tedanjega pomena besede *gentile* = *nobile* = *plemenit*, in je torej Danteju Beatrice najplemenitejša vseh žena, v obeh primerih pa noče nič vedeti o »sladkem novem stilu« in njegovih teorijah o ljubezni. Tako ne moremo razumeti, odkod posledice pozdrava, o katerih poje Dante v sonetu: *Tako prijazna in krepostna...* (Sploh je te prijaznosti toliko, da dobiva že dvomljiv prizvok), Amorjevo oblast pa, o kateri poje Dante: *così mi sta soave ora nel core*, občuti prevajalec kot »*opojno slast*«. Tu pa smo od Danteja dlje — da tako zapišem — kot nebo od zemlje. Manjših spodrseljavev in nepotrebnih samovoljnosti je kajpak še precej.

Pri prevajanju proze je imel Zlobec precej lažje delo, ki ga je na nekaterih mestih tudi lepo opravil, drugod spet ne. Pri tem ponavlja nekatere iste napake kot v verzih, včasih mu kakšno mesto ni docela jasno, včasih samovoljno izpušča besede in izpreminja smisel, a najhujši očitke bi bil ta, da se, narobe kot v poeziji, kjer si dovoli prevelike svoboščine, preveč zvesto tiplje ob izvirniku, na škodo lepega slovenskega izraza. Toda če napake prevajanja poezije izvirajo iz napačnega koncepta o tem, kaj se pravi prepesniti neko delo, izvirajo napake v proznem delu prevoda, kot kaže, iz naglice in premajhne skrbi za prevod, ki naj bo resda čim bolj adekvaten, a vendarle lep.

Tretji del opomb zadeva tehnično razlago Dantejevih pesmi, ki je pri pesniku organsko povezana v celoto, prevajalec pa jo je ločil in dal v Dodatek. Kljub opombi, ki jo beremo v knjigi, da takó ravna tudi prevajalci v druge jezike, bi táko rešitev lahko sprejeli in z njo soglašali le, če bi bil komentar vedno le na koncu pesmi. Razlogov za to, da ne posegamo nasilno v umetnikovo snovanje, je več. Predvsem smo dolžni njegovemu delu spoštovanje in zvestobo. Zgradba vsake umetnine pa ima tudi svoje psihološke in na tehnični zmogljivosti človeške dojemljivosti sloneče razloge. Zmotno je misliti, da Shakespeare vpleta smešne prizore med najbolj pretresljive dogodke le zato, da mu gledalci ne pobegejo iz dvorane.

V uvodu v knjigo, ki ga je napisal Janko Kos, je zbranih precej v bistvu točnih podatkov o Dantejevi »Viti nuovi« in njenem pomenu, opaža pa se negotovost in nejasnost v uporabi nekaterih pojmov iz literarne kritike in estetike, glede katerih bi si moral pisec priti bolj na čisto, kajti literarnim teoretikom se že tako kaj prerado očita šarlatanstvo.

Niko Košir

GRAFENAUERJEVA ZGODOVINA SLOVENSKEGA NARODA

Založba Kmečka knjiga je začela leta 1954 izdajati med svojimi rednimi knjigami tudi obsežno poljudno znanstveno Zgodovino slovenskega naroda, ki jo piše Bogo Grafenauer. Celotno delo je preračunano na sedem zvezkov, po času torej na sedem let, po obsegu pa na okrog 1400 strani, če računamo po dosedanji debelini zvezkov.

Doslej sta izšla prva dva zvezka, ki obravnavata obdobje od najstarejših časov pa do srede 15. stoletja. Mimogrede naj omenimo, da smo na ta način dobili po osvoboditvi že tretje delo, ki obravnava to razdobje. Prvo je opis slovenske zgodovine v prvem zvezku Zgodovine narodov Jugoslavije, ki je izšel leta 1953. Sestavili so ga Grafenauer, Kos, Stele in Zwitter. Drugo je lani pri Slovenski Matici izdana Zgodovina Slovencev od naselitve do reformacije, ki jo je napisal Milko Kos. Želeti bi bilo le, da bi še na področju novejšje zgodovine dosegli kmalu podobne uspehe.

Prvi zvezek Grafenauerjeve Zgodovine slovenskega naroda, izšel leta 1954, ima 175 strani, 27 slik in 13 zemljevidov. V kratkem predgovoru prikaže avtor zasnovo in razpored svojega dela. V uvodu spregovori nekaj besed o zgodovini, njeni delitvi — žal navaja le delitev na prazgodovino in zgodovino — štetju let in virih. Prvo poglavje (12 strani) na kratko opisuje slovensko zemljo in nekatere vplive njenega značaja na zgodovinski razvoj. Za tem se razvršča pet pravih zgodovinskih poglavij. Najdaljše je posvečeno Vzhodnim Alpam pred prihodom Slovencev (60 strani). V treh pododdelkih so prikazani prazgodovina, oblast rimske sužnjeposestniške države in doba preseeljavanja ljudstev. Neprimerna je tu oznaka »prazgodovina«, saj pravi sam avtor v uvodu, da je razdelitev zgodovinskega razvoja na prazgodovino in zgodovino le zunanja in da se obe dobi razlikujeta le po načinu preiskave (str. 8). Prav avtorjeva težnja po dosledni periodizaciji z istega stališča (str. 24) zahteva oznako »praskupnost«.

Enako kakor naši arheologi zavrača tudi Grafenauer Morganova termina »divjaštvo« in »barbarstvo«. Pri tem sledi (ne da bi to sicer navajal) argumentom sovjetskih znanstvenikov. Po mnenju le-teh odraža Morganova periodizacija »samo kulturne stopnje in ne osvetljuje procesa razvoja produkcije in produkcijskih odnosov. Zato delitev prvotne družbe na obdobji divjaštva in barbarstva ne more služiti za podlago znanstvene marksistične periodizacije. Poleg tega imata ta termina v uporabi za zaostala, posebej kolonialna ljudstva tudi prezirljiv pomen« (Boljšaja sovjetska enciklopedija, 2. izd., dikostj). Grafenauer deli prazgodovino — prav: praskupnost — v tri večja obdobja: »v dobo prvotne občine ali horde, v dobo rodovno-plemenskega reda in v dobo vojaške demokracije« (str. 24), medtem ko so sovjetski